

О историјату „Веродостојног животописа” – првог зборника превода савремене кинеске прозе на руски језик

Родионов А. А.³⁰⁵

Резиме: У чланку се на основу архивске грађе, обимне научне литературе и информационог система беиђиншког Музеја Лу Сјуна истражују историјат припреме и околности издавања првог зборника превода савремене кинеске прозе на руски језик – „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине”, који је објавила издавачка кућа „Млада гарда” 1929. године. Аутор долази до закључка да је публикавање зборника „Веродостојни животопис” било логичан резултат интересовања Совјетског Савеза за Кину и револуционарна дешавања у тој земљи. Недостаци у преводу књижевних текстова не одражавају само недовољно познавање кинеског језика једног дела преводаца већ и одсуство традиције и норми превођења савремене кинеске књижевности у Совјетском Савезу крајем двадесетих година XX века. Ипак, зборник „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине” с правом се може сматрати полазном тачком у превођењу савремене кинеске књижевности на руски језик и првим истраживањима кинеске књижевности совјетских стручњака за савремену Кину.

Кључне речи: „Веродостојни животопис”, савремена кинеска проза, књижевни превод, А. И. Хархатов, В. С. Колоколов, М. Д. Кокин.

*On history of “Truthful biography” – The first anthology
of translations of modern Chinese prose into Russian language*

Summary: The paper involves archival materials, scientific literature and the information system of the Beijing Lu Xun Museum to examine the history of the preparation and circumstances of the publication of the first collection of translations of modern Chinese prose into Russian – “Truthful Biography. Novellas and Stories of Modern China”, published by the publishing house “Molodaya Gvardiya” in 1929. The author concludes that the publication of the collection “Truthful Biography” was a logical result of the attention of the Soviet Union to

³⁰⁵ Санктпетербуршки државни универзитет, Русија; aleksey.rodionov@spbu.ru Rodionov Aleksey

the China engulfed by the revolution. Shortcomings in the translation of literary texts reflect not only the insufficient level of Chinese language proficiency among some translators, but also the lack of traditions and norms of translation of modern Chinese literature in the Soviet Union in the late 1920s. Nevertheless, the collection "Truthful Biography. Novellas and Stories of Modern China" can be considered a starting point in the translation of modern Chinese literature into Russian and the beginning of the involvement of specialists in modern China in the Soviet Union in the study of Chinese literature.

Keywords: "Truthful Biography", modern Chinese prose, literary translation, A. I. Kkarkhatov, V. S. Kolokolov, M. D. Kokin

Зборник превода „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине” (у редакцији А. И. Хархатова, аутора предговора, и с поговором В. С. Колоколова) [1] објављен је 1929. године у Москви, а открио је совјетском читаоцу свет новије кинеске књижевности – стваралаштво Лу Сјуна, Ју Дафуа, Џанг Ципинга и других савремених писаца. Ова књига је добро позната, како у Русији, тако и у Кини, и њену оцену налазимо у радовима и домаћих и кинеских истраживача, почев од 1930. године до данашњег дана (в. [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9]). Ипак, након скоро стотину година, низ питања, притом кључних, још увек остаје нерешен. Да ли је овај зборник заиста представљао први сусрет совјетског читаоца са савременом кинеском књижевношћу? Ко је и у којим околностима састављао књигу? По којим принципима и из којих извора су дела била одабрана? Ко су били преводиоци текстова? Систематизовање већ познатих али расутих података, као и увид у руску архивску грађу и информациони систем беиђинског Музеја Лу Сјуна, омогућавају не само да се осветли историјат стварања „Веродостојног животописа” већ и да се боље разумеју карактеристике руско-кинеских књижевних веза двадесетих и тридесетих година XX века.

О ѿрвенсѣву у издавању

На позицију првог зборника превода савремене кинеске књижевности, поред књиге „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине” (у редакцији А. И. Хархатова. М.: Молодая гвардия, 1929), може претендовати и зборник дела Лу Сјуна „Веродостојна прича А-Кјуа” (у редакцији Б. А. Васильева. Л.: Прибой, 1929) [10]. Ипак, постоје чињенице које доказују да је „Веродостојни животопис” изашао крајем 1928, почетком 1929. године, а „Веродостојна прича А-Кјуа” најмање пола

године касније. Пре свега, регистарски штамбиљ обавезног примерка Државне јавне библиотеке у Лењинграду показује да је „Веродостојни животопис” приспео 1928. године, што је могуће једино ако је књига објављена крајем 1928. године, па макар била датирана 1929. године. Ипак, чак и уколико је библиотечки печат стављен погрешно, то се могло десити само првих дана 1929. године. Осим тога, на рецензији Б. А. Васиљева за „Веродостојни животопис” стоји датум 20. 3. 1929. године, а у свом критички интонираном тексту Б. А. Васиљев признаје првенство „Веродостојног животописа”: „Оцењујући књигу превода у целини, треба рећи да се наше прво искуство упознавања са савременом кинеском књижевношћу показало не тако успешним. Остаје нада да ће пажња бити поклоњена новом издању репрезентативних дела младе Кине у добром руском преводу” [2, стр. 295]. Осим тога, Б. А. Васиљев ни речју не помиње зборник дела Лу Сјуна, који је управо он приредио, нити сопствени превод приповетке Лу Сјуна, што говори о томе да његова књига није била спремна за штампу у тренутку док је писао рецензију за „Веродостојни животопис”. Такође, строга оцена Б. А. Васиљева и време које је уложио у ситничаво поређење текстова очигледно су у вези и са личним незадовољством због тога што је приповетка Лу Сјуна изашла у туђем, и то врло неуспелом преводу. Врло је могуће да је појављивање „Веродостојног животописа” подстакло Б. А. Васиљева да уложи већи труд у издавање зборника о Лу Сјуну, о чему пише и В. В. Станецки (в. детаљније [6, стр. 7]). Притом, осим приповетке „Веродостојна прича А-Кјуа” у преводу Б. А. Васиљева, у зборник је уврштено седам прича Лу Сјуна у преводу његових лењинградских колега А. А. Штукина и З. В. Казакевича у првој половини 1929. године, пошто су се ови проучаваоци Кине вратили у Лењинград тек у другој половини 1928. године и пре тога се нису бавили превођењем савремене кинеске књижевности. Како истиче Јуе Веи, након публикације превода Б. А. Васиљев је поклатио један примерак Цао Цинхуа и замолио га да понесе још један примерак господину Лу Сјуну, а на почетној страници ставио је посвету: „За успомену господину Лу Сјуну од Б. А. Васиљева, август 1929. године.” [11, С. 129] Дакле, књига у редакцији Васиљева могла се појавити најкасније у августу 1929. године, а имајући у виду време неопходно за сам превод и редиговање, мало је вероватно да је она изашла много пре августа 1929. године. Ипак, када говоримо о првенству, мора се рачунати с тим да је превод приповетке Лу Сјуна „Веродостојна прича А-Кјуа” М. Д. Кокин за зборник „Веродостојни животопис” урадио 1927. године, а Б. А. Васиљев је исту приповетку превео у априлу–јулу 1925. године, али публикација потоњег озбиљно је каснила.

Околностии насѣанка

Зборник „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине” издала је кућа „Млада гарда”, и то је била прва и једина књига у серији „Уметничка књижевност савремене Кине”. Издање је штампано у за то време осредњем тиражу од 5000 примерака, имало је црно-беле илустрације и тврд повез, са веома пристојним корицама. Објављивање књиге у серијама била је уобичајена пракса издавачке куће „Млада гарда” двадесетих и тридесетих година XX века, пошто је низ књига о Кини изашао у серијама „Библиотека експедиција и путовања”, „Јефтина библиотека ’Младе гарде’”, „Питања текуће политике”, „Вести братских секција КИМ”, итд. Притом, број књига о Кини у издавачком плану „Младе гарде” није био велик, пет књига од 424 издате за 1927. годину, једна од 328 за 1928. годину, четири од 279 за 1929. годину, шест од 1106 за 1930. годину. То су претежно биле публицистичке брошуре о револуцији у Кини, попут „Кинеске револуције на прелому” М. М. Витинга (1928), „Кратке историје кинеског комсомола” С. М. Седјакина (1929), „Како живи радничка омладина у Кини” М. Г. Жданова (1930). Осим тога, крајем двадесетих и почетком тридесетих година XX века објављено је и неколико уметничких књига о Кини, чији су аутори совјетски писци – приповетка „Речни људи” В. Н. Марта-Матвејева (1930), збирка поезије за децу „Рикша из Шангхаја” Н. Ј. Агнивцева (1927), драма „Чи-Лан” В. Н. Карина (1927), путописне цртице „Кинеске новеле” О. Ердберга (О. С. Тарханова) (1929). Тако се објављивање зборника превода најновије кинеске књижевности до 1929. године показало као неопходна ствар, а и такви преводи су почели да се појављују на француском и енглеском језику још 1925. године. У писму уредника зборника „Веродостојни животопис” А. И. Хархатова (Стефен / Стефан А. И., 1885–1942) водећем домаћем стручњаку за кинеску књижевност, професору Лењинградског универзитета В. М. Алексејеву (1881–1951) од 31. 3. 1927. године, налази се молба за сарадњу и помоћ у селекцији прича за зборник и каже се да „зборник треба да буде од друштвеног значаја” [12, л. 1], то јест треба да буде у складу с интересовањем тадашњег совјетског друштва за кинеску револуцију. Постојали су сви предуслови за то да серија „Уметничка књижевност савремене Кине” заживи, али после објављивања прве књиге, „Веродостојног животописа”, рад на серији је прекинут. Први разлог за то био је неуспех покушаја да се „Веродостојни животопис” претвори у зборник од „друштвеног значаја” и неиспуњена очекивања издавачке куће због недовољне револуционарности преведених дела. Чак је и сам А. И. Хархатов у предговору истицао да „не проналазимо слике широко распрострањене борбе радничке класе и сељаштва зато што је та борба још увек у јекy и зато што се још нису

издвојили писци из те борбене средине... Мораћемо да се задовољимо тим социјалним садржајем који млади кинески писци користе за своје уметничко уопштавање” [1, стр. 7–8.]. Друго, садржај зборника и квалитет превода оштро је критиковао лењинградски истраживач Кине Б. А. Васиљев. Треће, репресије и прогонство 1931. године из Москве на Камчатку приређивача серије А. И. Хархатова лишили су овај подухват руководиоца. Четврто, недовољан број стручњака за кинеску књижевност у Москви и њихова окупираност политичко-економским истраживањима нису омогућавали да се испуне потребе књижевног превода. Како истиче М. Ј. Уљанов: „У двадесетим и тридесетим годинама XX века у проучавању Кине услед веома силовитог политичког диктата преовладавали су практични правци. Центар је био престоница СССР” [13, стр. 156]. И заиста је за московске истраживаче Кине А. А. Иванова (Ивина), В. С. Колоколова, Г. С. Кара-Мурзу, А. П. Рогачева, В. Н. Рогова проучавање и превод кинеске књижевности крајем двадесетих и почетком тридесетих година XX века било другостепено занимање.

О стругтури зборника

Зборник је састављен 1927. године. У поменутом писму В. М. Алексејеву од 31. 3. 1927. године А. И. Хархатов, наведен у подацима о књизи као уредник, пише о себи као о приређивачу – „у зборнику, чије ми је приређивање поверено” [12, л. 1]. А. И. Хархатов није био проучавалац кинеске културе и није владао кинеским језиком (в. [2, стр. 288]), стекао је математичко образовање на Римском универзитету, бавио се револуционарном делатношћу и књижевним стваралаштвом, али, радећи двадесетих година у Народном комесаријату иностраних дела, бар једном се обрео у Кини. У његовој политичкој брошури „Кина кључа. Какве се силе боре у Кини” (1926) помиње се посета станици Манџурија, градовима Беиџинг и Чачуња у пролеће 1925. године (в. детаљније [14]). „Кина кључа” показује да аутор добро познаје основе политичке и војне борбе у Кини, као и да дубоко разуме интересе страних земаља у Кини. Осим тога, А. И. Хархатов је написао поговор за књигу А. Голичера „Усталасана Азија. Путовање по Индији, Кини и Јапану” (1927). Посао у издавачкој кући „Млада гарда” А. И. Хархатов почео је да ради најкасније 1927. године. Ипак, приређивање зборника савремене кинеске прозе био је задатак који А. И. Хархатов није могао сам да испуни. Познато је да се обратио за помоћ најмање трима истраживачима Кине: В. М. Алексејеву, А. А. Иванову (Ивину) и В. С. Колоколову. Конкретно, у писму В. М. Алексејеву он пише: „Од друга

Ивина сам сазнао да је Ваш ученик друг Васиљев, с киме сам се, узгред, упознао у Кини, превео дело Лу Сјуна – биографију А-Кјуа. Друг Ивин је изнео претпоставку да је друг Васиљев можда Вама послао рукопис за штампу. Ако би се испоставило да је то заиста тако, ја бих онда могао да у најкраћем року обезбедим штампање тог рукописа у зборнику” [12, лист 1]. Информација А. А. Ивина је била тачна, у мају–јулу 1925. године Б. А. Васиљев, пошто је био на дипломатском посланству у Кини, заиста преводи поменути приповетку Лу Сјуна. Ивин је могао знати за то, како од самог Васиљева, тако и од Лу Сјуна, с којим су се обојица дописивали и сретали (в. Дневнике Лу Сјуна за 1925–1927. године [15]). У писму Лу Сјуну од 4. 7. 1925. године Б. А. Васиљев истиче: „Биографију и предговор сам већ превео, заједно с фотографијом и целовитим текстом приповетке послао сам поштом у Москву за објављивање. Чим књига изађе, послаћу примерак превода” (цит. према [11, стр. 129]). Детаљнији подаци о томе куда и коме је у Москву Б. А. Васиљев послао свој превод нису сачувани. У сваком случају, публикација коју је Б. А. Васиљев првобитно планирао није угледала светло дана. У зборник који је приредио А. И. Хархатов превод Б. А. Васиљева такође није увршћен. Претпоставка је да пошто Б. А. Васиљев у то време није био у СССР (он се вратио из Кине најраније у другој половини 1927. године), текст превода није пронађен и приповетка је дата на превођење другом стручњаку. Ипак, касније је васиљевски превод приповетке Лу Сјуна објављен у зборнику „Веродостојна прича А-Кјуа” (Л.: Прибой, 1929).

У писму В. М. Алексејеву А. И. Хархатов је такође молио: „Не сумњам да Ви, професоре, нећете одбити да ми помогнете у избору такве грађе, која би могла да пружи увид у уметничку књижевност Кине последњих година. Сваки Ваш савет био би крајње драгоцен. Нарочите потешкоће нам представља добијање готових превода кинеских књижевних дела” [12, лист 1]. Одговор В. М. Алексејева на ово обраћање није познат, али он је био веома удаљен од истраживања најновије књижевности и његов хипотетички утицај могао би се огледати само у избору две средњовековне новеле из „Задивљујућих прича нашег времена и старине” које су увршћене у зборник.

Што се тиче А. А. Иванова, он се заиста разумео у савремену кинеску књижевност, писао је публикације на ту тему³⁰⁶, познавао је многе кинеске књижевнике, укључујући Лу Сјуна, и могао је да пружи велику помоћ у састављању зборника. Ипак, тешко да је то потрајало, будући да је он од

³⁰⁶ Видети, на пример, његов чланак „Кинески језик и кинеска књижевност” («Китайский язык и китайская литература» // Новый Восток. Кн. 16–17. 1927. С. 304–318; «Новое в современной китайской литературе» // Революционный Восток. 1929. № 6. С. 151–155).

маја до децембра 1927. године радио у Беиђингу као кореспондент новина „Правда” (в. детаљније [16, стр. 243–244]). Осим тога, да је његов допринос зборнику заиста био незанемарљив, он би био наведен као уредник или редактор, а то се није десило.

Вероватно неку улогу у састављању има аутор поговора и консултант преводилаца В. С. Колоколов – водећи професор кинеског језика у Москви двадесетих и тридесетих година XX века, аутор неколиких речника кинеског језика, али се он у том периоду још увек није озбиљно бавио истраживањем савремене кинеске књижевности. Ипак, В. С. Колоколов је могао да помогне у одабиру дела, проналажењу преводилаца и редиговању превода. Кинески истраживачи Ше Сјаолинг и Вен Ђен тврде да су зборник саставили В. С. Колоколов и М. Д. Кокин (в. [9, стр. 6]), али не наводе доказе за ту хипотезу.

Најзад, 1927. године у Москви се налазио велики број младих кинеских револуционара, који су се школовали или радили на Универзитету радника Кине „Сун Јатсен”, и као познаваоци кинеске књижевности могли су да дају корисне савете. Конкретно, међу њима је био књижевник Гао Шихуа (高世华, Гао Сјуна 高新亚, 1903–1980), кога кинески научник Ге Баоцуањ сматра копреводиоцем приповетке Лу Сјуна „Веродостојна прича А-Кјуа”, поред М. Д. Кокина (в. детаљније [4, стр. 19]). Да додамо и то да је Гао Шихуа прототип главног јунака биографског романа С. М. Третјакова „Ден Ши-хуа” (1930) (в. о томе такође у [7, стр. 122]). Пре школовања у Москви 1925–1927. године он је завршио руски смер Беиђиншког универзитета где је слушао и предавања А. А. Иванова и С. М. Третјакова. А. А. Иванов је комотно могао да га препоручи А. И. Хархатову и преводиоцима. Осим тога, 1925–1931. године у Москви на Универзитету радника Кине и на Институту црвене професуре студирао је и радио писац и будући генерални секретар ЦК КПК Џанг Вентијен (张闻天, 1900–1976), чија је једна прича ушла у зборник. У периоду од 1927. до 1931. године на Универзитету радника Кине студирао је Хуан Це (Хо Фу, то јест В. С. Пухов, 1908–1937) – касније преводилац кинеске књижевности.

На крају је одабиром, чији принципи и учесници нису баш најјаснији, у зборник ушло 13 текстова: прича Ванг Хуицуа (王辉祖, ?–?) „Једним те истим путем” (辙, 1925), прича Ли Левења (黎烈文, 1904–1972) „Бандит Лода” (脱手罗大, 1926), прича Ли Ђинминга (黎锦明, 1905–1999) „Освета” (复仇, 1926), приповетка Лу Сјуна (鲁迅, 1881–1936) „Веродостојна прича А-Кјуа” (阿Q正传, 1921–1922) и његова прича „Кун Ици” (孔乙己, 1919), прича Тенг Гуа (滕固, 1901–1941) „Поново прекривен лаком кип” (新漆的偶像, 1925), прича Тјањ Сјањаја (蹇先艾, 1906–1994) „Ноћ с почетка јесени” (初秋之夜, 1926), прича Џанг Вентијена (张闻天, 1900–1976) „Ношен ветром жути лист” (飘零的黄叶, 1925), прича Чоу Линцјуња (周灵均, ?–?),

ж.) „Скитање” (漂泊, 1925), прича Џанг Ципинга (张资平, 1893–1959) „Сузе Јова” (约伯之泪, 1926), прича Ју Дафуа (郁达夫, 1896–1945) „У путу” (一个人在途上, 1926) и две новеле из „Задивљујућих прича нашег времена и старине – „Пронађени син” (吕大朗还金完骨肉) и „Учена госпа” (苏小妹三难新郎). Осим превода књижевних текстова, зборник је снабдевен предговором А. И. Хархатова и поговором В. С. Колоколова.

Приређивачи су одабрали савремену прозу која је говорила о тешкоћама обичног народа у рату милитариста, насиљу богаташа и бандита над сељацима, патњи и неснађености младог интелектуалца – сувишног човека, о моралној деградацији кинеског чиновништва, окошталости традиционалних вредности. Тема револуције остала је пак практично нетакнута – највише што су у том смислу приређивачи могли пронаћи јесу сижеи о освети људи из народа онима који су их увредили и о неправичности богатства. У том смислу веома је знаковита прича Ли Ђинминга „Освета”, која отвара зборник, где сељаци долазе до оваквог закључка: „Па шта то има добро у богатству и власти? – говорили су између себе. – Мислиш да се обогатиш, ја исто мислим да се обогатим, а на крају крајева то само доноси штету народу. Та богатство се стиче преко грбаче народа” [1, стр. 30]. Општи тон зборника је молски, што се примећује чак и у називима дела – бандит, сузе, скитање, ношен ветром, итд., у причама практично нема позитивних јунака. Совјетски читалац је могао да схвати да је Кина у тешкој ситуацији и да кинеском народу предстоји још много патње и искушења.

Један од родоначелника кинеске русистике Генг Ђици (耿济之, псеудоним Ди Мо 狄谟, 1899–1947) у чланку „Кинеска књижевност у СССР” (1936) наводи: „Превода дела новије кинеске књижевности такође је веома мало. ’Веродостојна прича А-Кјуа’ је већ пре неколико година била преведена на руски језик, такође је изашао зборник превода кинеских прича. Купио сам га и довољно је било само бацити поглед како би постало јасно да захтеви при избору дела нису били високи, притом су сви преводи урађени на основу кинеског часописа ’Дунфан цачи’, и то из једне године (можда за 17. годину републике (1928. године – прим. А. Р.)), али можда и грешим, због чега се унапред извињавам. Вероватно је господин преводац поседовао годишњу претплату на ’Дунфан цачи’ и превео на руски језик сва дела која су ушла у књижевну рубрику на крају часописа, назвавши их „Зборником савремених кинеских прича”. Очито је савесно радио на преводу, а ето избору дела није поклонио довољно пажње” [3, стр. 381]. Претпоставка Генг Ђиција о извору текстова је у целини исправна, али ипак захтева неколико коментара. Прво, осам од тринаест дела заиста је било објављено у часопису „Дунфан цичи”, али не 1928, већ 1925. и 1926. године. Прича Ванг Хуицуа објављена је у „Дунфан цичију”

1925. Т. 22, бр. 2.; прича Ли Левења 1926. године, Т. 23, бр. 20; прича Ли Ђинминга 1926. године, Т. 23, бр. 9, прича Тенг Гуа 1925. године, Т. 22, бр. 16, прича Џјањ Сјањаја 1926. године, Т. 23, бр. 22; прича Џанг Ципинга 1926, Т. 23, бр. 4, прича Џанг Вентијена 1925. године, Т. 22, бр. 12; прича Чоу Линцјуња 1925. године, Т. 22, бр. 11. Друго, три дела ни на који начин нису у вези с часописом „Дунфан цачи” и била су преузета из других извора. То је приповетка Лу Сјуна „Веродостојна прича А-Кјуа”, објављена у прилогу новина „Чен бао” (晨报副刊) у периоду од 4. децембра 1921. до 12. фебруара 1922. године, и његова прича „Кун Ици”, објављена у часопису „Нова омладина” (新青年, 1919, Т. 6, бр. 4). И приповетка и прича касније су ушле у зборник Лу Сјуна „Поклич” (呐喊, 1923). Осим тога, у зборник „Веродостојни животопис” ушла је прича Ју Дафуа „У путу”, првобитно објављена у часопису „Чуанцао јуекањ” (创造月刊, 1926, Т. 1, бр. 5) и затим уврштена у зборник „Хладан пепео” (寒灰集, 1927).

Б. А. Васиљев је био потпуно у праву када је истицао: „Главни недостатак књиге јесте непоштовање уметничких пропорција при избору материјала. Такво мешање првокласних са безвредним делима наводи на закључак о случајном избору по принципу доступности” [2, стр. 286]. Избор аутора и текстова стварно је био врло хаотичан. Заправо су од писаца репрезентативних за кинеску књижевност двадесетих година у зборник ушли само Лу Сјун, Ју Дафу, Џанг Ципинг и Џјан Сјањај. Иако су се преводилац и уредник Ли Левењ, историчар уметности Тенг Гу, политичар Џанг Вентијен прославили у другим областима, људи попут Ванг Хуицуа и Чоу Линцјуња уопште нису оставили трага у историји кинеске културе и друштва. А у другим бројевима часописа „Дунфан цачи” за 1925. и 1926. годину објављене су приче значајних писаца као што су Ванг Тунгцао (王统照, 1897–1957), Гуо Можуо (郭沫若, 1892–1978), Ли Ђијежен (李劫人, 1891–1962), Лу Јан (鲁彦, 1901–1944), Шен Цунгвен (沈从文, 1902–1988), које је приређивач изоставио. То се може објаснити чињеницом да уредник зборника није имао приступ свим бројевима часописа из ових година (а то је мало вероватно), или се, што је извесније, лоше оријентисао у пејзажу новије кинеске књижевности. Б. А. Васиљев такође жали због тога што „преводилац и уредник не познају књижевни живот новије Кине” [2, стр. 287]. Посебан проблем представљају скраћени преводи две средњовековне новеле, чије је укључивање у зборник А. И. Хархатов оправдавао на следећи начин: „Две изврсне приче старе књижевности дате у овом зборнику ‘Учена госпа’ и ‘Нахоче’ имају за циљ да истакну контраст између те старе кинеске књижевности, чији су корени у књижевној учености, и њеног замрзнутог социјалног и идеолошког уређења (улога ‘удеса’, награда за ‘врлину’ и сл.) и дела савремених књижевника која врве од устрепталога живота, чији аутори притом намењују своја дела најширим

масама, трудећи се да задовоље њихове захтеве” [1, стр. 6]. Оваква оправдања делују прилично натегнуто, будући да су из старе књижевности одабрана дела написана колоквијалним језиком и адресирана широким масама. Очигледно је да објашњење треба тражити у недовољном броју доступних превода савремене књижевности и препорукама В. М. Алексејева, који је сличне новеле користио у оквиру градива.

У предговору А. И. Хархатов објашњава избор дела, повезује их с револуционарном и народноослободилачком борбом која се дешава у Кини, даје такође преглед и кратку анализу преведених текстова, али осећа се да предговор умногоме садржи извињење. С једне стране, аутор пише да је „социјална садржина кинеских дела у зборнику за нас од изузетног значаја, нарочито уметничког, који такође треба да буде веома важан, јер наш читалац није упућен у савремену реалистичку кинеску књижевност. Овај зборник неумитно исправља овај пропуст” [1, стр. 4]. И ту је он у праву – домаћи читалац тада ништа није знао о савременој кинеској књижевности. С друге стране, А. И. Хархатов признаје да „не поседују баш сви уметнички текстови у овом зборнику беспрекорну вредност” [1, стр. 15]. Осим тога, аутор предговора истиче да књижевност заостаје за револуцијом, али то је неизбежно: „За изражавање социјалне динамике у уметничким сликама неопходан је барем минималан проток времена, нарочито када се ради о Кини, где су процеси сламања старог уређења, односа, идеја и навика сложенији” [1, стр. 3]. Нажалост, размишљања аутора предговора веома су површна и пуна грешака, и ми се слажемо с оценом коју предговору даје Б. А. Васиљев: „Осећај нужности да се окарактерише преведени материјал и да се покаже социјални значај дела приморао је А. Хархатова да у свом предговору, нажалост, тек на основу превода, покуша да уопшти и повеже мотиве појединих дела. Очито непознавање кинеског језика и стања у кинеској књижевности довело је аутора предговора до читавог низа лажних тврдњи” [2, стр. 288].

Поговор В. С. Колоколова у књизи је назван двоструко – поговор и прилог „Неколико речи о кинеској писмености”. Овај есеј заиста више личи на прилог него на адресирани поговор. Зборнику „Веродостојни животопис” посвећено је свега пола последње странице у тексту који има девет страна. Углавном је то слободна цртица о историји кинеске књижевности из угла еволуције кинеске писмености и кинеског језика. Б. А. Васиљев још наводи: „Говорећи о поговору проф. Колоколова ‘Неколико речи о кинеској писмености’, неопходно је истаћи не баш сасвим јасан однос чланка тог типа према зборнику превода” [2, стр. 288]. Ипак, В. С. Колоколов, оцењујући савремену књижевност Кине, исправно наводи утицај европске књижевности, привилеговање садржаја у односу на форму, водећу улогу Лу Сјуна на књижевној позорници (в. детаљније [1, стр. 364–365]).

Преводиоци и њихов

Уопште узев, квалитет превода у зборнику „Веродостојни животопис” веома је далеко од идеалног, притом је неуједначен – део текстова је преведен боље, део – лошије. На то је скренуо пажњу Б. А. Васиљев: „Језик превода у разним делима је неједнак и занимљиво је истаћи стилско подражавање у преводу приче Тјан Сјањаја ’Ноћ с почетка јесени’ која је сама по себи интересантна као жива скица друштвеног живота, језику серије превода Лао Чаја у издању академика В. М. Алексејева” [2, стр. 291]. На стилском нивоу позитивно се издвајају преводи дела Лу Сјуна, Тенг Гуа, Џјан Сјањаја и средњовековних новела, а најнеуспелији су преводи прича Ванг Хуицуа и Ју Дафуа. Један од карактеристичних стилских проблема зборника јесте употреба лексике, с израженим инокултурним колоритом, што се нарочито види у преводу приче Џанг Ципинга „Сузе Јова”, где налазимо речи као што су магарич, шинок, фиаско, алма-матер и сл., као и у причи Ванг Хуицуа „Једним те истим путем”, где је реч господин свуда преведена као грађанин. О томе је писао и Б. А. Васиљев, истичући да „... језик превода изненађује русификацијама, мало значајним за стил” [2, стр. 291]. Осим тога, преводиоци и уредник нису установили јединствен приступ преводу назива и примедби. На пример, преводи дела Лу Сјуна и Тенг Гуа имају детаљне фусноте на свакој страници и коментаре после текста, а приче Ли Ђинминга, Тјан Сјањаја и Ју Дафуа поседују само фусноте на дну странице, приче Ванг Хуицуа, Ли Ливења, Чан Вењгјана, Џанг Ципинга, Чоу Кинџуења немају уопште фусноте и коментаре, иако они тамо не би били сувишни. Осим тога, чак и ако бисмо се сложили са системом транскрипције кинеских властитих имена који бирају преводиоци, а који је карактеристичан за московске публикације двадесетих и тридесетих година двадесетог века, на пример, Чжан-Цзы-Пин, Џзянь-Сянь-Ай, не можемо занемарити велики број грешака у преносу слогова, на пример, Ли-Де-Вэнь уместо Ли-Ле-Вэнь (савремени запис Ли Левэнь). Име писца Лу Сјуна јавља се у три варијанте – Лу-Сюнь [1, стр. 35, стр. 347, стр. 365], Лу-Сунь [1, стр. 35] и Лю-Сунь [1, стр. 8]. Овај пример такође показује веома низак ниво редактуре и коректуре текста. Стиче се утисак да редактор и коректор скоро уопште нису радили на преводима или су у крајњој линији оне делове који се тичу кинеских имена и чињеница препустили неискусним преводиоцима уз пуну слободу коју они нису заслужили.

Веома растужује слободно опхођење преводаца према текстовима, као и многобројне материјалне грешке, које су, очито, потекле од недовољно дубоког познавања језика и кинеске стварности. Тако је у приповеци Лу Сјуна „Веродостојна прича А-Кјуа” био скраћен и делимично

пренет у коментару увод, а преводилац је објаснио своје волунтаристичко решење на следећи начин: „Велики број цитата и оштроумних тврдњи о различитим правцима кинеске књижевности захтева дубље познавање савремене књижевности Кине и зато тешко да би могло допрети до руског читаоца” [1, стр. 347]. Б. А. Васиљев, поредећи превод приповетке с оригиналом, пише: „Због 98 пропуста, 119 уметнутих и више од 150 нетачних места (од којих половина – апсолутно), руски читалац се упознаје са заиста предивним делом Лу Сјуна у неодговарајућем преводу” [2, стр. 293]. Кинески научник Ли Чунју, разматрајући овај превод, наводи да је преводилац „пропустио 13 реченица из различитих поглавља приповетке (више од 300 хијероглифа) из непознатог разлога” [8, стр. 3]. У рецензији Б. А. Васиљева у вези с другим текстовима стоји: „У преводу приче Ли Ђинминга ’Освета’, нажалост, број нетачних места премашује 50, при 35 уметнутих места и 13 пропуста” [2, стр. 291]. Истина, било је и дела која су оставила позитиван утисак на Б. А. Васиљева: „... треба издвојити превод приче Ју Дафуа ’Уз пут’, тачније, ’Сам на путу’, који одликују добар језик и највећа блискост оригиналу. Овде имамо само два нетачна места, 12 пропуста речи и 4 уметнуте, што не мења ствар” [2, стр. 291]. Истини за вољу, нису све замерке Б. А. Васиљева правичне, на пример, он предлаже да се прича „Кун-И-Ци” транскрибује као „Кун И-сы”, и сам чинећи грешку у последњем слогу. А управо услед пропуста Б. А. Васиљева код нас се одомаћила погрешна транскрипција пишчевог имена Лу Сюня, које од тада погрешно бележимо као Лу Синь. Б. А. Васиљев се притом можда ослонио на латинизирано име којим је писац потписивао нека своја писма иностраним адресатима – *Lusin*, али то не оправдава кршење норме транскрипције кинеских слогова на руски језик.

У књизи недостају имена преводилаца. Тако Лу Сјун, који је знао за ово издање, у писму Јао Кеу од 5. 11. 1933. године у вези с преводом приповетке „Веродостојна прича А-Кјуа” наводи: „Постоје два превода на руски језик, први је без имена преводиоца, а овај што је изашао касније, превео је Б. А. Васиљев” [17].

У библиографском речнику истраживача истока – жртва политичког терора „Људи и судбине” наводи се да су преводиоци целе књиге М. Д. Кокин (1906–1937) и В. С. Колоколов [18]. Сам М. Д. Кокин у пријави за постдипломске студије на Лењинградском институту за проучавање истока од 4. 6. 1929. године пише: „Студирајући на МИИ (Московски институт за проучавање истока – прим. А. Р.) радио сам у ’Друштву препорода Кине’, додатно зарађујући преводима (’Веродостојни животопис’, изд. ’Млада гарда’)” [19, лист 63] Ипак, судећи по стилу превода, особеностима преноса топонима, садржају коментара и њиховој структури, преводилаца је било најмање четири. Првом преводиоцу припадају преводи

прича Ли Ђинминга, Џјан Сјањаја и обе средњовековне новеле. Другом преводиоцу – преводи приповетке и прича Лу Сјуна и приче Тенг Гуа. Трећем преводиоцу – преводи прича Ли Левења, Чан Вентјана, Џанг Ципинга и Чоу Линџуња. Четвртом преводиоцу – преводи прича Ван Хуи-џуа и Ју Дафуа.

Један од њих (највероватније први преводилац) био је В. С. Колоколов, који у прилогу пише о тешкоћама при превођењу и сам себе назива преводиоцем ове књиге: „Посао преводиоца крајње је незахвалан, јер је он, без обзира на симпатије према новијим токовима у кинеској књижевности, која тежи да испољи физиономију свог народа, није одевена у устале форме и прибегава понекад наивним средствима изражавања мисли, принуђен да се колеба, бирајући и форме и садржаје који су најпријемчивији за нашег читаоца. Имајући у виду огроман интерес наше јавности за Кину уопште, преводилац се нада да ће овај зборник код совјетског читаоца, без обзира на све своје мањкавости, наићи на благонаклоност и пружити неки увид у кинеску стварност” [1, стр. 365]. У коментарима преводиоца за приповетку Лу Сјуна „Веродостојна прича А-Кјуа” каже се: „Друга тешкоћа су биле оне нијансе које је изузетно тешко разумети без дубоког познавања језика (у борби с тим нијансама помогао нам је професор В. С. Колоколов), а то је много тешко достићи када је реч о кинеском језику” [1, стр. 348]. Тако је В. С. Колоколов био не само преводилац, већ је и помагао другим преводиоцима. Притом у архиву В. С. Колоколова и у његовој познатој библиографији нема јединице која указује на то да је преводио овај зборник, што може бити објашњено његовим незадовољством у погледу квалитета редиговања.

Други преводилац био је Михаил (Мендељ) Давидович Кокин. Као што је већ поменуто, о његовом учешћу у превођењу ове књиге сведоче подаци из речника „Људи и судбине”, властита документација М. Д. Кокина која се налази на Лењинградском институту за проучавање истока и истраживања кинеског научника Ге Баоџуања, који је потврдио сарадњу М. Д. Кокина са Гао Шихуом на превођењу приповетке Лу Сјуна. М. Д. Кокин је 1925–1927. године био студент В. С. Колоколова на Московском институту за истраживање истока, где је проучавао кинески језик. У периоду од 1926. до 1927. године, М. Д. Кокин је предавао руски језик Кинезима на курсевима које је организовало Друштво препорода Кине и био је докторанд на Универзитету радника Кине „Сун Јатсен”. У септембру 1927. године М. Д. Кокин је био пребачен из Москве у Лењинград на трећу годину Лењинградског института за проучавање истока и његове даље студије, преводилаштво и научна делатност у области истраживања кинеске културе повезани су с Лењинградом (в. детаљније [18; 19]). Претпостављамо да је превод дела за овај зборник М. Д. Кокин могао да уради

1927. године, у супротном тешко да би добио овај задатак од московске издавачке куће и тешко да би могао редовно да обавља консултације с В. С. Колоколовом.

Личности трећег и четвртог преводиоца нису познате – то су били или ученици или млађе колеге В. С. Колоколова. Зна се да је В. С. Колоколов имао позитивно искуство у организацији радних група с учешћем колега и студената. Тако је 1927. године у Москви изашао „Кратки кинеско-руски лексикон“, који је приредио В. С. Колоколов „уз учешће Љанг Куња, Хон Ким-Пио и М. Д. Кокина“. Исто тако је В. С. Колоколов могао да организује групу за преводјење књижевних дела – њему је, као водећем професору кинеског језика на Московском институту за преводјење, Војној академији РККА, и сараднику Универзитета радника Кине, било лакше да изабере преводиоце него било коме другом у Москви. Конкретно, осим М. Д. Кокина међу ученицима В. С. Колоколова био је и један касније прослављен преводилац кинеске књижевности – Владимир Николајевич Рогов (1906–1988), који је студирао на Московском институту... 1926–1930. године. У писму В. С. Колоколову од 4. 6. 1960. године В. Н. Рогов пише: „Драги мој учитељу!.. Пре много година Ви сте ме гурнули на пут тешке и благородне делатности преводјења кинеске књижевности“ [20], а у писму од 23. 4. 1977. године В. Н. Рогов наводи: „Под Вашим утицајем сам пре педесет година, на другој години Института востоковедения (односно, 1927. године – прим. А. Р.) почео да се занимам Лу Сјуном“ [21]. Наравно, то не доказује да је В. Н. Рогов учествовао у преводјењу прозе за „Веродостојни животопис“, али показује какву је улогу имао В. С. Колоколов у посвећивању студената у савремену кинеску књижевност и књижевни превод. Када је реч о млађим колегама В. С. Колоколова, на Универзитету радника Кине „Сун Јатсен“ постојао је Кабинет (касније НИИ) за Кину и Биро превода, где су радили А. А. Штукин (1904–1963), Г. С. Кара-Мурза (1906–1945) и низ других потенцијалних преводилаца (в. детаљније [22, стр. 125–135]).

Без обзира на незадовољавајуће обављен редакторски посао на овој књизи, одсуство имена преводилаца није могло бити техничка грешка. Тако су странице 355–356 накнадно уметнуте и садрже списак исправки и грешака. Случајни пропуст у вези са ненавођењем имена преводилаца морао је бити примећен и уклоњен у овом уметку. Највероватнија су два објашњења. Прво, међу преводиоцима се могао наћи совјетски стручњак, који је трпео репресију власти у СССР у периоду од 1928. до 1929. године, или кинески стручњак који је прешао на страну Гоуминданга током грађанског рата у Кини. Једини начин да се књига објави био је да се изостави име таквог преводиоца. Друго, што је вероватније, преводиоци су били толико незадовољни резултатима редиговања и коректуре да су

због сопствене репутације одлучили да се одрекну навођења ауторства у самој књизи и, осим М. Д. Кокина, нису то касније ни помињали. У крајњој линији, оваква одлука у потпуности је одговарала принципијелности В. С. Колоколова.

На тај начин, објављивање зборника „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине” у Москви 1929. године било је логичан наставак интересовања Совјетског Савеза за Кину и револуцију која се у њој одвијала. Чињеница да припрема књиге није поверена стручњаку за кинеску књижевност, већ публицисти – бившем сараднику Народног комесаријата спољних послова, такође је одражавала политичку позадину интересовања за тадашњу Кину. Учешће кинеских консултаната било је својствено и другим издањима с краја двадесетих и тридесетих година XX века. Недостаци у преводима књижевних текстова одражавају не само недовољно познавање кинеског језика код дела преводаца већ и одсуство традиције и норми превођења савремене кинеске књижевности у Совјетском Савезу крајем двадесетих година XX века. Ништа мање логична није била ни оштра критика зборника коју су упутили академски проучаваоци кинеске културе. Ипак, зборник „Веродостојни животопис. Приповетке и приче савремене Кине” с правом се може сматрати полазном тачком у превођењу савремене кинеске књижевности на руски језик и почецима истраживања кинеске књижевности совјетских стручњака за савремену Кину.

Литература

1. Правдивое жизнеописание. Повести и рассказы современного Китая. Перевод с китайского / Редакция и вступительная статья А. Хархатова. С послесловием проф. В. Колоколова. М.: Молодая гвардия, 1929. 365 с.
2. Васильев Б.А. Рецензия: Правдивое жизнеописание. Повести и рассказы. Перевод с китайского. Редакция и вступительная статья А. Хархатова. С послесловием проф. В. Колоколова (серия «Художественная литература современного Китая»), «Молодая Гвардия». 1929. Стр. 365. Ц. 2 р. 75 к. в переплете // Записки коллегии востоковедов. 1930. Т. 4. С. 286–295.
3. 狄谟. 中国文学在苏联 // 申报周刊, 1936 年第 1 卷第 16 期, 第 381–382 页 [Ди Мо. Китайская литература в Советском Союзе // Шэньбао чжоукань. 1936. Т. 1, № 16. С. 381–382]. (На кит. яз.)
4. 戈宝权. 《阿Q正传》的世界意义//徐州师范学院学报(哲学社会科学版), 1981 年第3期第16–23页. [Гэ Баоцюань. Всемирное значение «Подлинной истории Акью» // Сюйчжоу шифань сюэюань сюэбао. 1981. № 3. С. 16–23.] (На кит.яз.)
5. Серебряков Е.А., Родионов А.А., Постижение в России духовного и художественного мира Лу Синя // Материалы V международной научной

- конференции «Проблемы литератур Дальнего Востока». 27 июня – 1 июля 2012 г. / Отв. ред. Е.А. Серебряков, Рина Фудзита. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2012. Т. 2. С. 9–44.
6. Станецкий В.В. История и анализ переводов на русский язык повести Лу Синя «Подлинная история А-Кью». Выпускная квалификационная работа бакалавра. СПбГУ, 2012. 74 с.
 7. 元青, 尹广明. 留学俄国与中国文化的在俄传播 — 以 20 世纪上半叶为中心的研究 // 长白学 刊. 2014年第 3期. 第 119–124 页 [Юань Цин, Инь Гуанмин. Обучение в России и распространение китайской культуры в России: исследование, сосредоточенное на первой половине XX века // Чанбай сюэкань. 2014. № 3. С. 119–124]. (На кит. яз.)
 8. Ли Чуньюй. О переводе и изучении «Подлинной истории А-Q» в России // Иностранные языки в высшей школе. 2018. № 2. С. 92–100.
 9. Шэ Сяолин, Вэнь Цзянь. Современная китайская художественная проза (1919–1949) в России: ранний перевод, издание и изучение // Вестник Санкт-Петербургского университета. Востоковедение и африканистика. 2021. Т. 13. Вып. 1. С. 4–18.
 10. Лу Синь. Правдивая история А-Кея / Перевод с китайского под редакцией Б.А. Васильева. Л.: Прибой, 1929. 189 с.
 11. 岳巍. 王希礼与俄译《阿Q 正传》及其他 // 读书. 2017年第8期125–132页 [Юэ Вэй. Б.А. Васильев, перевод на русский язык «Подлинной истории Акью» и другие вопросы // Душу. 2017. № 8. С. 125–132.] (На кит.яз.)
 12. Стефен А.И. Письмо к В. М. Алексееву от 31.03.1927 г. // СПбФ АРАН, Ф. 820, Оп. 3, № 747.
 13. Ульянов М.Ю. Древний Китай в работах советских китаеведов 20–30 гг. XX в. (краткий обзор) // Общество и государство в Китае. 2018. Т. 48. № 2. С. 154–194.
 14. Хархатов А.И. Китай бурлит. Какие силы борются в Китае. М., Л.: Государственное издательство, 1926. 62 с.
 15. 鲁迅. 日记[Лу Синь. Дневники] <http://www.luxunmuseum.com.cn/cx/works.php?lid=1925&tid=3> (дата обращения: 01.08.2022) (На кит.яз.)
 16. Саран А.Ю. Российские востоковеды в орловском контексте. Орел: ОР-ЛИК, 2005. – 300 с.
 17. 鲁迅.致姚克 1933年11月5日 [Лу Синь. Письмо к Яо Кэ от 05.11.1933 г.] URL <http://www.luxunmuseum.com.cn/cx/content.php?id=3433&tid=1&bt=%E7%8E%8B%E5%B8%8C%E7%A4%BC> (дата обращения: 01.08.2022) (На кит.яз.)
 18. Кокин (псевд. К. Михайлов) Михаил Давидович (1906–1937) // Васильков Я.В., Сорокина М.Ю. Люди и судьбы. Биобиблиографический словарь востоковедов - жертв политического террора в советский период (1917–1991). СПб.: Петербургское востоковедение, 2003. 496 с. <https://memory.pvost.org/pages/kokin.html> (дата обращения: 01.08.2022)
 19. Кокин М.Д. Заявление о зачислении в штатные аспиранты // Личное дело Кокина Михаила Давидовича. 01.07.1926–21.01.1927. ЦГА Санкт-Петербурга. Ф. Р-7222. Оп. 25. № 88.

20. Рогов В.Н. Письмо к В.С. Колоколову от 04.06.1960 г. // Архив востоковедов ИВР РАН. Ф. 144, Оп. 2, № 153.
21. Рогов В.Н. Письмо к В. С. Колоколову от 23.04.1977 г. // Архив востоковедов ИВР РАН. Ф. 144, Оп. 2, № 153.
22. Дацышен В.Г. История русского китаеведения 1917–1945 гг. М.: Весь Мир, 2015. 352 с.

References

1. Truthful Biography. Stories and Short-Stories of Contemporary China. Translated from Chinese / Edited and with Preface by A. Kharkhatov. With Afterword by Prof. V. Kolokolov. M.: Molodaya Gvardiya Publ., 1926. 365 p.
2. Vasiliev B. A. Review on Truthful Biography. Stories and Short-Stories. Translated from Chinese / Edited and with Preface by A. Kharkhatov. With Afterword by Prof. V. Kolokolov. M.: Molodaya Gvardiya Publ., 1926. 365 p. // Notes of the Board of Orientalists. 1930. Vol. 4. P. 286–295. (In Russian)
3. Di Mo. Chinese Literature in Soviet Union // Shenbao Zhoukan, 1936, Vol. 1, No. 16, pp. 381–382. (In Chinese)
4. Ge Baoquan. On the World Meaning of “The True Story of A-Q” // Bulletin of Xuzhou Normal College. 1981. No. 3. P. 16–23. (In Chinese)
5. Serebryakov Ye. A., Rodionov A. A. On Study and Translation of Lu Xun’s Heritage in Russia // Papers of the 5th International Scientific Conference “Issues of Far Eastern Literatures” June 27 – July 1, 2012 / Ed. by Ye. A. Serebryakov, Rina Fujita. Saint Petersburg: Saint Petersburg University Press, 2012. Vol. 2. P. 9–44. (In Russian)
6. Stanetskiy V. V. History and Analysis of Russian Translations of Lu Xun’s Story “The True Story of A-Q”. Bachelor Thesis. Saint Petersburg State University, 2012. 74 p. (In Russian)
7. Yuan Qing, Yin Guangming. Studying in Russia and the Spread of Chinese Culture in Russia — A Study Centered on the First Half of the 20th Century // Changbai Journal, 2014, No. 3, P. 119–124. (In Chinese)
8. Li Chunyu. On the Translation and Research of “The True Story of Ah-Q” in Russia // Foreign Languages in High Education. 2018. No. 2. P. 92–100. (In Russian)
9. She Xiaoling, Wen Jian. Modern Chinese Fiction (1919–1949) in Russia: The Early Translation, Publication and Research // Vestnik of Saint Petersburg University. Asian and African Studies. 2021. Vol. 13, No. 1. P. 4–18. (In Russian)
10. Lu Xun. Truthful History of A-Key / Translated from Chinese with editing of B. A. Vasiliev. Leningrad: Priboy, 1929. 189 p. (In Russian)
11. Yue Wei. B. A. Vasiliev, Russian Translation of “The True Story of A-Q” and Other Issues // Dushu. 2017. No. 8. P. 125–132. (In Chinese)
12. Stephen A. I. Letter to V. M. Alexeev. 31.03.1927 // Saint Petersburg Branch of the RAS Archive. Fund 820. Inventory 3. No. 747. (In Russian)

13. Ulyanov M. Yu. Ancient China in the Works by the Soviet Sinologists of the 1920s–1930s (Brief Survey) // *Society and State in China*. 2018. Vol. 48. No. 2. P. 154–194. (In Russian)
14. Kharkhatov A. I. *China is Raging. What Forces are Struggling in China*. Moscow, Leningrad: State Publishing House, 1926. 62 p. (In Russian)
15. Lu Xun. Diary URL <http://www.luxunmuseum.com.cn/cx/works.php?lid=1925&tid=3> (accessed on: 01.08.2022) (In Chinese)
16. Saran A. Yu. Russian Orientalists within Oryol Context. Oryol: ORLIK, 2005. 300 p. (In Russian)
17. Lu Xun. Letter to Yao Ke. 05.11.1933 URL <http://www.luxunmuseum.com.cn/cx/content.php?id=3433&tid=1&bt=%E7%8E%8B%E5%B8%8C%E7%A4%BC> (accessed on: 01.08.2022) (In Chinese)
18. Kokin (penname K. Mikhailov) Mikhail Davidovich // Vasilkov Ya. V., Sorokina M. Yu. *People and Destinies. A Biographical and Bibliographical Dictionary of Orientalists — Victims of Political Repression during the Soviet Era (1917–1991)*. St. Petersburg: Petersburg Oriental Studies Publ., 2003. 496 p. <https://memory.pvost.org/pages/kokin.html> (accessed on: 01.08.2022)
19. Kokin M. D. Application Letter for Enrollment into Regular Graduate Course // Personal File of Kokin Mikhail Davidovich. 01.07.1926–21.01.1927. Central State Archive of Saint Petersburg. Fund R-7222. Inventory 25. № 88.
20. Rogov V. N. Letter to V. S. Kolokolov. 04.06.1960 // Archive of Orientalists at the IOM RAS. Fund 144, Inventory 2, No. 153.
21. Rogov V. N. Letter to V. S. Kolokolov. 23.04.1977 // Archive of Orientalists at the IOM RAS. Fund 144, Inventory 2, No. 153.
22. Datsyshen V. G. *History of Russian Sinology in 1917–1945*. Moscow: Ves Mir Publ., 2015. 352 p.

С руског превела
Василиса Шљивар